

در گفت‌وگو با نویسنده و پژوهشگر تاریخ تشیع بررسی شد

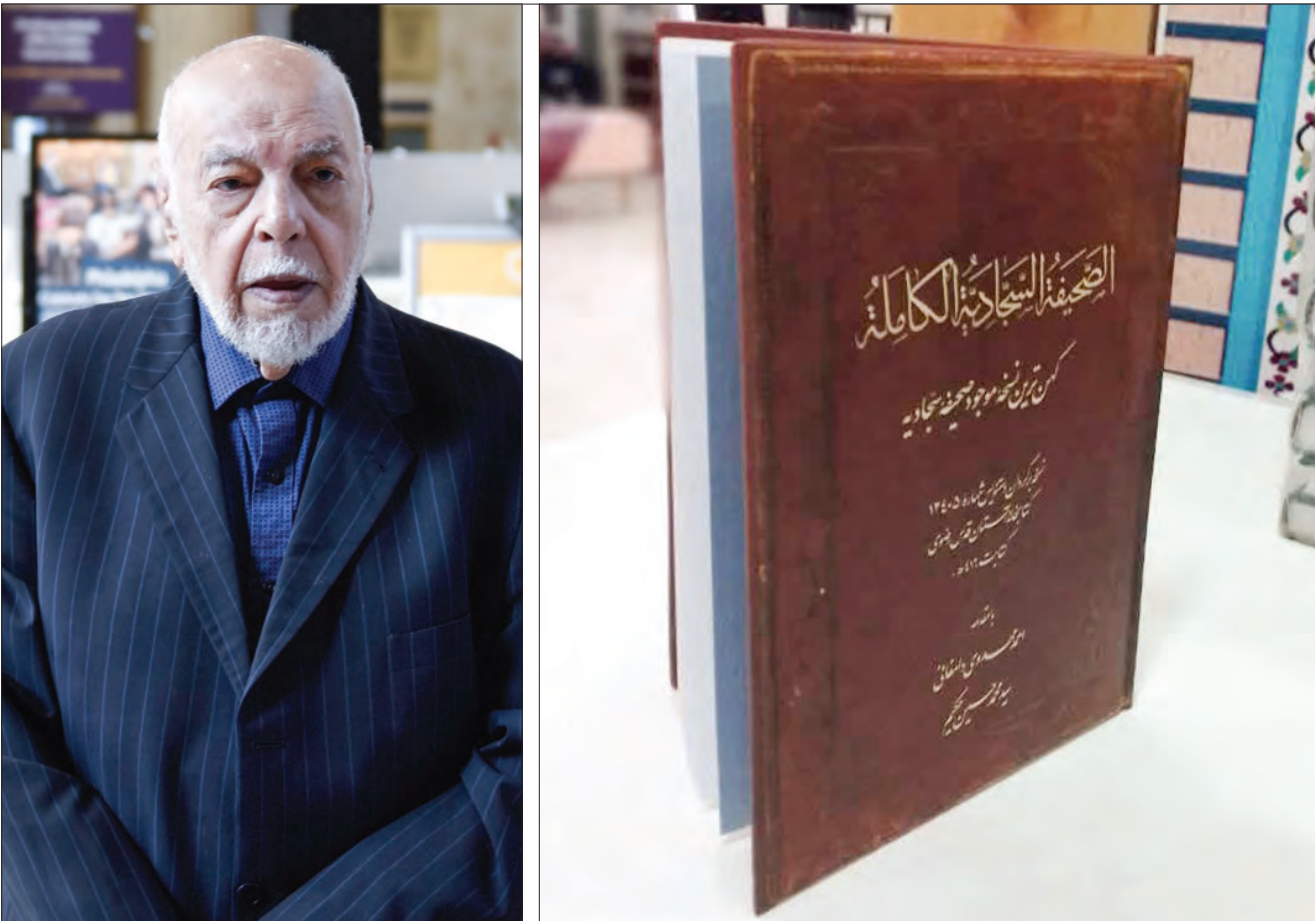
تلاش‌های امام رضا علیه‌السلام برای پیشگیری از بروز تعارض در میان علویان

۲

مروری بر مقدمه استاد مهدوی دامغانی بر قدیمی‌ترین نسخه از صحیفه سجادیه

شوق خدمت به اهل بیت علیهم‌السلام در کهنسالی

تحلیل میراث مکتوب موجود در نسخ خطی، راهی برای بازتولید دانش در جهان اسلام به شمار می‌رود. در این گزارش به معرفی کهن‌ترین نسخه موجود صحیفه سجادیه در آستان قدس رضوی می‌پردازیم که با نوشتاری از مرحوم «دکتر احمد مهدوی دامغانی» همراه است. این کتاب با عنوان «الصحیفه السجادیة الکاملة» به عنوان کهن‌ترین نسخه موجود صحیفه سجادیه، چاپ نسخه برگردان دستنویس شماره ۱۲۴۰۵ کتابخانه آستان قدس رضوی و مربوط به کتابت سال ۴۱۶ هجری قمری است که یکی از نفیس‌ترین و ...

درباره زندگی و مجاهدت‌های فقیه قائنی، عالم مبارز مدفون در حرم مطهر رضوی

دفاع از سنگر فقاقت در برابر هجمه رضاخانی

نزدیک به حوزه علمیه قائن آمدند و پای درس وی نشستند.

■ مقاومت در برابر دیکتاتوری رضاخان

در سال ۱۳۱۴ خورشیدی، مدتی پس از واقعه قیام مسجد گوهرشاد، عمال رضاخان با دستور وی به تخریب مدارس علمیه در سراسر کشور و مصادره موقوفات و اموال آن دست زدند. یکی از این مدارس علمیه، مدرسه علمیه قائن بود. حمله عمال رژیم به مدرسه، یکی از تلخ‌ترین حوادث تاریخ قائن را رقم زد. طلاب برای مدتی در مسجد جامع شهر یا خانه‌های برخی متدینان پای درس استادان خود می‌نشستند، با این حال تداوم این وضع به خصوص برای طلابی که جا و مکان نداشتند و در حجره‌های مدرسه علمیه روزگار می‌گذراندند، بسیار سخت و توان‌فرسا بود. مرحوم فقیه قائنی با استفاده از نفوذی که در میان مردم داشت، به تدریج جریانی را برای ایستادن در برابر زیاده‌خواهی رژیم پهلوی سازماندهی کرد. این جریان در ابتدای کار موفق شد مدرسه را در سال ۱۳۱۷ خورشیدی پس بگیرد و کار بازسازی آن را آغاز کند؛ به این ترتیب با همت مرحوم فقیه قائنی و حمایت مردم و بازاریان این شهر، مدرسه دوباره احیا شد. اما پس گرفتن موقوفات به این سادگی نبود. فقیه قائنی را بارها به اداره شهربانی احضار کردند و مورد بازخواست قرار دادند اما نتوانستند در روند فعالیت جریانی که او با مدیریت و هوشیاری خود سازماندهی کرده بود، مشکلی ایجاد کنند. طولی نکشید که با سقوط رضاخان در شهریور ۱۳۲۰، موقوفات مدرسه نیز احیا شد و روند آموزش طلاب و فعالیت‌های علمی مدرسه حتی بهتر از قبل ادامه یافت. مرحوم سیدمحمدحسین فقیه در اواخر عمر، به دلیل کبر سن و عوارض ناشی از آن به شدت ضعیف شده بود. به همین دلیل با پیشنهاد طبیب برای زیارت و معالجه راهی مشهد مقدس شد؛ اما این آخرین سفر وی بود. آن مرحوم در ۲۸ اسفند ۱۳۳۳ در ۹۴ سالگی درگذشت و پیکرش در حرم مطهر رضوی، صحن عتیق به خاک سپرده شد.

راهی نجف اشرف شد تا به تکمیل دانش خود بپردازد. در همین سفر بود که توانست به حلقه درس آخوند خراسانی راه یابد. فقیه قائنی در این زمان، هم‌بحث بزرگانی مانند آیات عظام سیدمحمود شاهرودی و سیداحمد خوانساری بود. در سال ۱۲۹۰ خورشیدی و پس از درگذشت مشکوک آخوند خراسانی، فقیه قائنی در درس شیخ علی گنابادی شرکت کرد و تا سال ۱۲۹۳ خورشیدی در نجف اشرف ماند. در این سال به قصد دیدار خانواده، راهی قائن شد. قصد

داشت پس از تجدید دیدار با بستگان، دوباره به نجف اشرف بازگردد، اما دعوت و اصرار اهل علم که وجود و حضور او را در مدرسه علمیه قائن ضروری و واجب می‌دانستند، موجب شد در زادگاهش ماندگار شود و در مدرسه علمیه قائن به تدریس علوم دینی بپردازد. طولی نکشید که شهرت فقیه قائنی و دانش او در منطقه پیچید و طلاب علوم دینی از شهرها و روستاهای دور و

محمدحسین نیکبخت

رضاخان که حوزه‌های علمیه را مانع بزرگی بر سر راه برنامه‌های ضدملی خود می‌دید، از حدود سال ۱۳۰۷ خورشیدی، بنای محدود کردن و سخت گرفتن بر آن‌ها را گذاشت. با گذشت نزدیک به هفت سال از این تاریخ، مدارس علمیه در بسیاری شهرهای کوچک تعطیل و حتی تخریب شد. این وضعیت، دوران پرمحنتی را در تاریخ ایران رقم زد که در آن، علاقه‌مندان به علوم دینی و مفاهیم قرآنی در مشقت و سختی تمام روزگار می‌گذراندند. با این حال، گاه در گوشه و کنار ایران، علمایی آگاه و شجاع در برابر این خودکامگی و رفتار ضدمردمی می‌ایستادند و پرچم فعالیت مدارس علمیه را در اهتزاز نگه می‌داشتند. یکی از این علمای نام‌آور، مرحوم سیدحسین فقیه قائنی مشهور به «امام» بود؛ فقیه و مجتهد نامدار قائن و از استادان مسلم علوم اسلامی که در برابر رفتارهای غمّال رضاخان ایستاد و حتی موفق به احیای کامل مدرسه علمیه قائن شد. سید محمدحسین فقیه در سال ۱۳۳۳ خورشیدی درگذشت و او را در صحن عتیق حرم مطهر رضوی به خاک سپردند.

■ در محضر آخوند خراسانی

مرحوم فقیه قائنی در سال ۱۲۳۹ خورشیدی، در قائن و در خانواده‌ای اهل علم متولد شد. پدرش، آیت‌الله سید زکی‌الدین حسینی ملقب به شیخ‌العلماء، از دانشمندان بنام خراسان و امام جماعت مسجد جامع قائن بود. سید محمدحسین مقدمات علوم دینی را نزد پدر و برادر بزرگترش، مرحوم سیدحسن مجاهد گذراند. خانواده‌ای طرفدار مشروطه بودند و در زمره علمایی قرار داشتند که برای از بین بردن استبداد، سلاح به دست گرفته و به مبارزه پرداختند. آیت‌الله سیدحسن مجاهد، برادر و استاد مرحوم فقیه قائنی در جریان همین مبارزات به شهادت رسید. مرحوم فقیه قائنی در ۱۹ سالگی و به دعوت عمویش،

ویژه فرهنگ و معارف رضوی

| سال دوم | ویژه نامه ۳۶۸ |

موعظه / آیت‌الله حائری شیرازی

مسائل زندگی مثل حل جدول است

۲

بنیاد کرامت رضوی و کمیته امداد امام خمینی (ره) تقاهم نامه همکاری امضا کردند

پای کار توانمندسازی مددجویان

۴

در گفت و گو با حجت الاسلام کامیاب مطرح شد

مدعیان یمانی در ترازوی نقد علم رجال

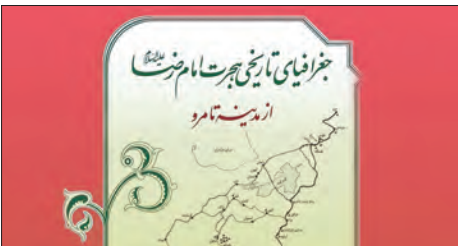
۲

تقریری بر معنای خشوع در تلاوت قرآن

۳

نشر

جغرافیای تاریخی هجرت امام رضا علیه‌السلام در کتابی جدید

همزمان با سالروز هجرت حضرت رضا(ع)، کتاب «جغرافیای تاریخی هجرت امام رضا(ع) از مدینه تا مرو» از سوی بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی معرفی شد. یکی از مقاطع مهم تاریخ سیاسی اسلام و زندگانی ائمه اطهار(ع) ماجرای پذیرش ولایتعهدی امام علی بن موسی الرضا(ع) است. این موضوع به دلیل اهمیت و سؤال‌انگیز بودنش توجه بسیاری از مورخان قدیم و جدید را به خود جلب کرده و تاکنون کتاب‌های بسیاری را به خود اختصاص داده است.

با توجه به اهمیت این موضوع، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی در پروژه‌ای تحقیقاتی جغرافیای تاریخی، سیاسی و اجتماعی شهرهایی که حضرت رضا(ع) به دستور مأمون از آنجا عبور کرده و یا در آنجا توقف داشته‌اند را مورد بررسی و دقت قرار داده است. نویسندگان به استفاده از نقشه‌ها، منابع کهن و نوشته‌های جدیدتر این اثر را نگاشته و در آن جغرافیای سیاسی، اجتماعی و تاریخی شهرها و گذرگاه‌های امام رضا(ع) را معرفی کرده است. هدف وی از گزینش چنین موضوعی برای پژوهش، کمک به تبیین ابعاد حرکت سیاسی امام رضا(ع) و از جمله ولایتعهدی آن حضرت است. اثر حاضر در شمارگان ۵ هزار نسخه و در قطع وزیری به قلم «جلیل عرفان‌منش» و «محمد فلسفی» نگاشته شده و در اختیار علاقه‌مندان به کتاب و کتاب‌خوانی قرار گرفته است.

فهمی‌مکت زنده‌گی

بر شیطان لعنت

رقیه توسلی | کاری و سر به زیر است. دو سه سالی می‌شود شاگرد مغازه یکی از سوپری‌های خیابان ماست. بارها دیدم اگر مشتری سفارشی دارد که از قضا توی قفسه‌ها موجود نیست چطور با خوشرویی می‌پرد برای آوردن آن از انبار. حواسم بود که چند دفعه‌ای خرید پدربزرگ‌ها را برایشان می‌برد تا کنار ماشین.

قصه... این‌ها را گفتم که برسم به اصل ماجرا. به آقای عطایی صاحبکار. که از قدیمی‌ها و باتجربه‌های این صنف است. محاسن سفید است اما خُب انگار دوساعت

پیش خبطی کرده که نباید. از روی عصبانیت گویا دل این شاگرد جوان را بد شکسته. به گفته خودش هم تهمت زده و هم آبروبری کرده. به قصد خرید می‌روم توی سوپر. کسی نیست. آقای عطایی دارد با تلفن حرف می‌زند. بلند بلند. یک درمیان عذرخواهی می‌کند، هی خودش را لعن و نفرین می‌دهد و آن وسطا بغض‌دار هم می‌شود. ناخواسته متوجه می‌شوم با پدر شاگردش صحبت می‌کند و حلالیت می‌طلبد. گفت‌وگویشان تمام می‌شود. می‌روم برای حساب و کتاب. سلام می‌کنم. چشمان آقای عطایی

کاسه خون است. راستش خوف می‌کنم. خریده‌ایم را می‌گذارد توی پلاستیک. منتظر می‌مانم که کارت خوان را بیایرد سمتم که با صدای خفه‌ای می‌گوید: صلواتیه پدرجان. فقط به نصیحتی از من به شما. هیچ وقت میدون نده به خشمتم. ای داد بیداد. من گناهکار که امروز جهنم واسه خودم خریدم. دل چون مردمو شکوندم. گفتم بهش که به یه سابقه‌دار نباید اعتماد می‌کردم و کار می‌دادم. بهش تهمت زدم که دزدی کرده. جلو کلی مشتری سکه یه پولش کردم. بعد یه ساعت فکر می‌کنی چی شد؟ رسوای دو

سجناق

مولا علی(ع) می‌فرمایند: بُهتان زدن به آدم بی‌گناه، گناهش بزرگ‌تر از آسمان است.

منبر مجازی

غافل نباشیم

حجت‌الاسلام ماندگاری | آن چیزی که در تربیت اسلامی در دین ما، اولیای خدا به ویژه امیرالمؤمنین(ع) به ما توصیه کردند، اینکه از محرومین جامعه غافل نشویم. طبیعتاً باید زندگی مسئول با بقیه فرق کند چون گرفتاری‌هایش زیاده‌تر است و مشکلاتش بیشتر است اما مسئول می‌تواند طوری راه برود که نشان بدهد از محرومین جامعه غافل نیست. حتی بعضی از آخوندها و بعضی از مسئولین دارند طوری زندگی می‌کنند که مردم می‌گویند: این‌ها اصلاً نمی‌دانند که چند میلیون فقیر در این مملکت است... مثلاً وقتی تفریح ما به جاست، عید ما، باغ بالا و پایین ما. سیاحت ما و لذت‌های ما به جاست. عروسی و جشن‌ها به جاست. در شورا هم برای مردم بگوییم ما طرفدار محرومین هستیم... خنده‌دار است! ... وقتی امیرالمؤمنین(ع) به ما فرمودند: از یک مرد نصرانی غافل نباشید. پیرمردی شده و از کار افتاده است. ولی باید حواست به نان او باشد. این امیرالمؤمنین(ع) به مسئولین ما اجازه می‌دهد از محرومین غافل باشن؟ غفلت دارد همه را می‌سوزاند. والا به خدا مردم ما تحمل فقر و مشکلات را دارند. این بی‌تفاوتی‌هاست که تحملش سخت است... پس ما می‌گوییم: فقیر باش ولی غافل نباش. غنی باش ولی غافل نباش. مسئول باش ولی غافل نباش. روحانی باش ولی غافل نباش. اجازه بدهید یک حرف تند قرآنی بزنم... برادرها و خواهرها مرا ببخشید... اگر غافل باشیم... خداوند در سوره اعراف فرموده: هر کس غافل باشد از حیوان پست‌تر است. «أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ»... کسانی که بریز و پیاش‌هایی دارند، بخور بخورهایی دارند، این قدر دارند اسراف می‌کنند، به این‌ها می‌گوییم همسایه‌تان، قوم و خویشان، کنار دستتان، دو کوچه آن طرف‌تر نان شب ندارند. یک خانمی با من تماس گرفته خدا شاهد است این قدر گریه کرد که من متأثر شدم. گفت: برای کار همسر و برای نان خانه‌مان گیر کردیم... زمانی امیرالمؤمنین(ع) خبردار شد بچه‌های یتیم گرسنه هستند، رفت آتش‌تور را روشن کرد، صورتش را در آتش گرفت، بوترباب مزه آتش را بچش. این قدر در مکتب ما در مورد غفلت از فقرا و محرومین دارند تأکید می‌کنند... خب اگر این قدر غفلت بد است، غافل نباشیم. مسئولین بزرگوار در برابر خدا مسئول هستند. روحانیت معظم، مردم مسئول هستند. همه مسئول هستند. حتی فقرا برای دست‌گیری نسبت به پایین‌تر از خودتان مسئول هستند. اگر غافل نباشیم خدا دوستان دارد. غافل باشیم شیطان کیف می‌کند...